

Ornum Hede

Ornum Hede i august 2022

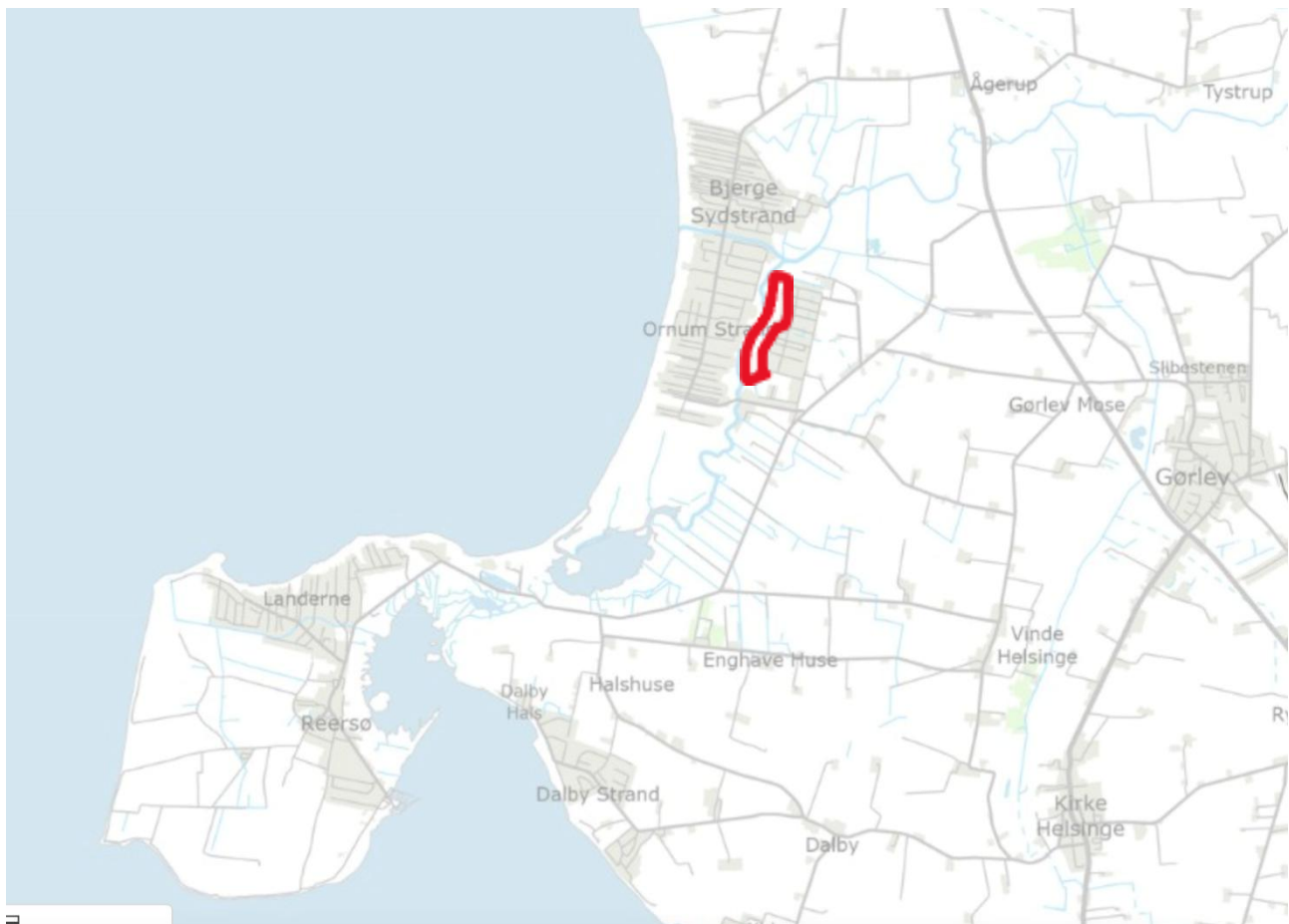
Carsten Clausen og Hans Guldager Christiansen
November 2022

INDLEDNING

Ornum Hede er et fint stykke natur omgivet af sommerhuse, beliggende tæt på Store Bælt og ca. 4 km vest for Gørlev (se figur 1). Nedre Halleby Å løber gennem området, og der er gode, mindre partier med hede ovenfor de store rørskov, som omgiver åen. Ornum Hede er en af de få hedearealer, der er tilbage i Kalundborg kommune. Kun på Eskebjerg Vesterlyng er der større stræk med hede, og her er der store problemer med tilgroning. Ornum Hede passes af grundejerforeningen, så den fremstår fin og uden ret meget opvækst (se forsiden).

VORES UNDERSØGELSE

Vi har besøgt Ornum Hede ca. 1 gang om måneden fra marts til august 2022. Her har vi noteret, hvilke planter, der vokser på det med rødt indtegnede areal på figur 1 og 2. Vi følger navngivningen af planterne i "Nordens Flora" (Mossberg og Stenberg, 2020), og vi har også noteret fugle, sommerfugle mv., når vi støder på dem (se floraliste mv. bagest i denne rapport).

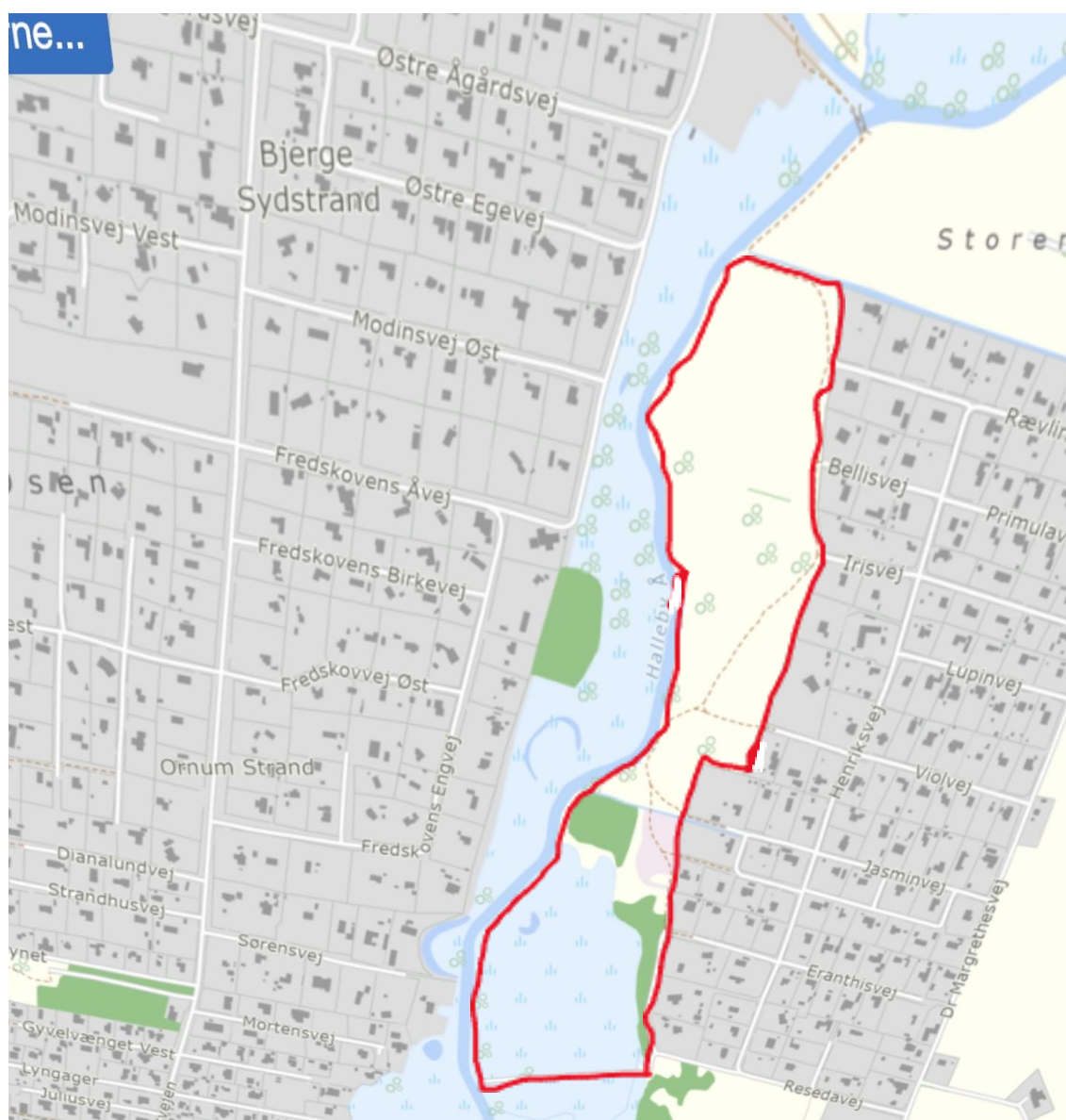
Figur 1. Beliggenhed af Ornum Hede

LANDSKABET

Kommer man fra Brovejen i syd og går ad stien mod nord langs Nedre Halleby Å, møder man udstrakte, tætte rørskove med Tagrør som den dominerende art, iblandet Hjortetrøst og den meget høje Kær-Svinemælk (figur 3). Rørskoven ligger hele vejen langs åen. Stien er en del af Musholmleden.

En fint klippet sti fører fra Resedavej på tværs af rørskoven hele vejen ud til åen. Det er en god oplevelse at gå langs rørskoven og let at komme helt ned til åen, hvor vi i øvrigt fandt vandplanten Frøbid, som ikke er helt almindelig i Vestsjælland.

Længere mod nord ligger en træbevoksning (grøn firkant på figur 2), og efter denne kommer man ud på et område med urter som Alm. Hvene, Blåkløkke, Bølget Bunke, Fåre-Svingel, Sand-Star, Smalbladet Høgeurt, Rensdyrlav og en hel del Hedelyng.

Figur 2. Et mere detaljeret kort over det undersøgte område markeret med rødt.

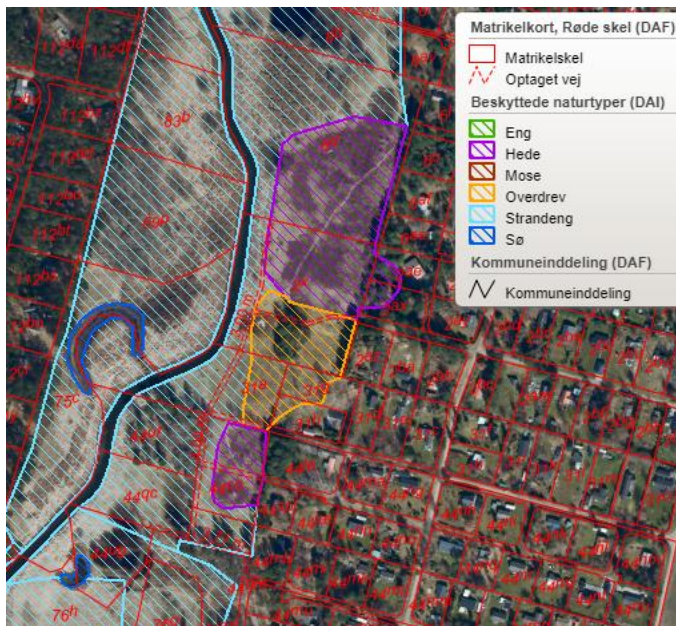

Figur 3. Den store rørskovsbevoksning mod syd. Kær-Svinemælk, nok Danmarks højeste urt, stikker op over Tagrørene.

Kalundborg kommune har karakteriseret stedet som "overdrev", se figur 4. Længere mod nord glider overdrevet over i naturtypen "hede", som karakteriseres ved at være domineret af Hedelyng (se både figur 4 og forsidebilledet). Planterne på heden er i øvrigt nogenlunde de samme som på overdrevet, og man kan tilføje Alm. Gyldenris (figur 5) samt opvækst af Gyvel, birke- og fyrretræer i beskedent antal, da grundejerforeningen fjerner disse. Hedens omfang ses bedst af figur 4.

Længere mod nord bliver terrænet lavere og vegetationen afløses af et stort rørskovsområde, og det undersøgte areal slutter med en øst-vestgående grøft. En hel del af rørskoven slås, hvilket giver plads til en indbydende fersk eng med masser af Gåsepotentil og Kryb-Hvene.

Fortsætter man mod nord, kommer man til Sukkerkanalen og Den hvide Bro, som fører over Nedre Halleby Å. Her er vi udenfor det område, vi har undersøgt for planter, men begge konstruktioner er markante dele af landskabet (se figur 8).

Figur 4. Beskyttede naturtyper efter Kalundborg kommunes §3-registrering.

Figur 5. Alm. Gyldenris i Hedelyng. Begge arter er indikatorer for god naturkvalitet.

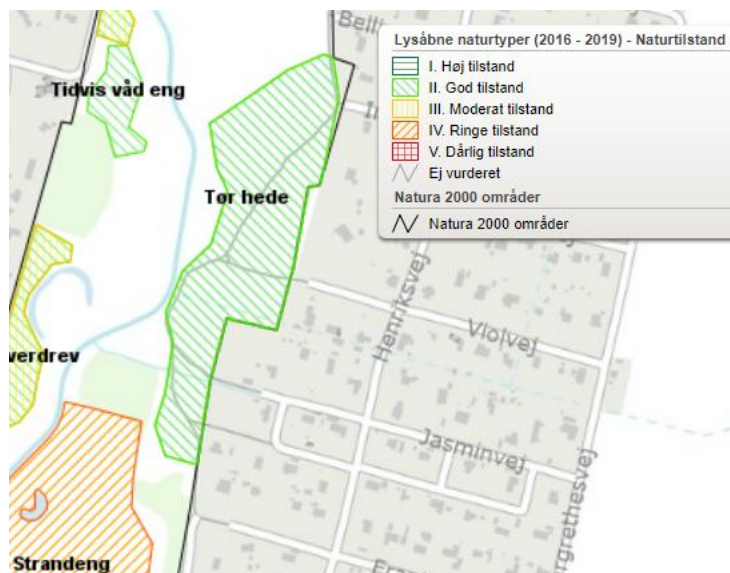
Natura 2000 område

Ornum Hede er en lille del af Natura 2000 område nr. 157, som omfatter Lille Åmose, Tissø, Bøstrup Å og Nedre Halleby Å helt ud til Flasken. Naturstyrelsen holder øje med naturtilstanden i Natura 2000-områder, og på figur 6 ses det, at Naturstyrelsen vurderer heden som i "god tilstand", mens rørsumpen helt mod syd anses for at være en strandeng i ringe tilstand, nok fordi den ikke afgræsses eller slås.

Naturtyperne i Natura 2000 er anderledes defineret end i §3-kortlægningen (figur 4). De beskyttede §3-naturtyper fremgår af figur 4, og det er Kalundborg kommune, der registrerer disse. Naturtyperne i Natura 2000 områder er som nævnt registreret af Naturstyrelsen. Naturtyperne er ens for hele EU, og f.eks. er naturtypen "4030 Europæiske tørre heder" beskrevet som "Vegetation på tør bund præget af dværgbuske og ret artsfattig. Tør dværgbuskhede udvikles oftest på sandet og udvasket, næringsfattig og sur jord. Vegetationen udvikles bedst i egne med ret høj nedbør" (Novana, Aarhus Universitet, på Nettet).

Natura 2000 naturtyperne er indviklede. Det i figur 6 afbildede areal med "tør hede" er i virkeligheden en mosaik af naturtyperne 4030 Tør hede (60 %, God tilstand) og 6230 Surt overdrev (40 %, også God tilstand), ifølge Peter Jannerup, Kalundborg kommune.

Tilbage i 1700-tallet dækkede naturtypen 1/6 af Danmark og var - og er - mest udbredt i Vest- Midt- og Nordjylland. Man kan læse om Natura 2000-naturtyper på nettet eller i Skov- og Naturstyrelsen (2000).

Figur 6. Naturstyrelsens opfattelse af tilstand og udstrækning af naturtyperne i Ornum Hede.

Grundejerforeningen foranlediger desuden, at det med gult markeret område slås hvert 3. -5. år. (se kort herunder). Det lille område med fyrretræer bliver ikke slået. Desuden bliver beplantningen ind mod sommerhusene mod øst skåret ned efter behov. Ifølge grundejerforeningens hjemmeside besluttedes den nuværende pleje i 2016 at skulle fortsætte som hidtil (fra ca. år 2010).

Grundejerforeningens omhyggelige pleje af arealet er årsagen til, at Ornum Hede fremstår som det fine hedeområde, det er. Som eksempel på hvor massiv tilgroningen kan være, kan man se på figur 7. Op mod skoven til venstre ses en grøn bræmme af især små træer af Grå-Poppel. Grå-Poppel regnes for at være en naturlig krydsning mellem Bævreasp og Sølvpoppel. Grå-Poppel formerer sig ved kraftige rodskudsdannelser, som hurtigt vokser op til store træer, hvis rodskuddene ikke fjernes (Jørgensen og Rune, 2019).

ARTRNE PÅ ORNUM HEDE

Vi har i alt fundet 200 forskellige slags urter og 46 slags træer og buske, altså 246 plantearter på Ornum Hede. En enkelt af dem er Nationalt Rødlistet, nemlig Plettet Kongepen, men der er mange positiv-arter, se næste side.

Plettet Kongepen

Plettet Kongepen er en kurveplante med store (2-3 cm brede) gule blomster, og med en roset af store, tandede blade, som er brunplettede.

Plettet Kongepen er ret almindelig på passende lokaliteter ved NV-Sjællands kyster, ret sjældent i Nordjylland og i øvrigt sjældent eller manglende i Danmark. (Hartvig, 2015). På Ornum Hede står den i enkelte eksemplarer. I den nyeste Rødliste 2019 (Nettet) regnes den som Næsten Truet (NT), idet den er i tilbagegang i Danmark. Den er følsom overfor tilgroning og tilføring af næringsstoffer (Leth, 2006), så Ornum Hede er et velegnet voksested for arten.

Positiv-arter

Positiv-arter er arter, som er knyttet til beskyttede eller typiske naturtyper. Positiv-arter indikerer naturkvalitet (Leth, 2006). I alt har vi fundet 57 positiv-arter på Ornum Hede.

Positiv-art	Kategori
Alm. Fredløs	AP
Alm. Gyldenris	AP
Alm. Hvene	AP
Alm. Knopurt	AP
Alm. Pimpinelle	AP
Alm. Star	AP
Bakke-Tidsel	HP
Blåmunke	AP
Bølget Bunke	AP
Djævelsbid	HP
Dunet Dueurt	AP
Dusk-Fredløs	AP
Eng-Havre	HP
Engkarse	HP
Festgræs	SP
Frøbid	HP
Gul Frøstjerne	AP
Hare-Kløver	HP
Hare-Star	HP
Harril	AP
Hedelyng	HP
Hunde-Viol	HP
Håret Høgeurt	AP
Håret Star	AP
Jordbær-Kløver	AP
Kantet Perikon	AP
Knold-Ranunkel	AP
Kær-Fladbælg	SP

Kær-Fladstjerne	AP
Kær-Snerre	AP
Kær-Star	AP
Kær-Tidsel	AP
Kål-Tidsel	AP
Mangeblomstret Frytle	AP
Mark-Frytle	AP
Merian	HP
Nyse-Røllike	UP
Revling	HP
Sand-Star	AP
Skov-Hullæbe	AP
Smalbladet Høgeurt	AP
Stilk-Mælde	UP
Stor Skjaller	HP
Strand-Engelskgræs	AP
Strand-Kvan	HP
Sump-Kællingetand	HP
Sump-Snerre	AP
Tidlig Dværgbunke	AP
Toradet Star	AP
Tormentil	HP
Trævlekrone	AP
Vand-Mynte	AP
Vandnavle	AP
Vej-Engelskgræs	AP
Vellugtende Gulaks	AP
Krybende Pil	HP
Øret Pil	HP

Tabel 1. Positiv-arter fra Ornum Hede.

AP: Alm. positiv-art

HP: Hist-og-her positiv-art

UP: Ualmindelig positiv-art

SP: Sjælden positiv-art

Hele 57 positiv-arter er mange, som samlet indikerer en god naturtilstand. Positiv-arterne fordeler sig jævnt mellem arter, der er knyttet til de tørre naturtyper og arter, der hører til de våde

naturtyper. De fleste positiv-arter er almindelige, men både Kær-Fladbælg og Festgræs er sjældne arter fra tagrørssumpen. Vi vil også gerne nævne, at orkidéen Skov-Hullæbe (9 stk.) vokser i den nordlige kant af de høje Østrigsk Fyr nær stien. Som alle andre orkidèer er den fredet.

Dyrelivet er også fint med bl.a. grøn frø, snog, ualmindelige fugle som græshoppesanger, sivsanger, skægmejse, og trane samt en del sommerfugle som den på Sjælland ret sjældne okkergul pletvinge. Endvidere kan flokke af krondyr opleves her.

SAMMENFATNING

Ornum Hede er et godt naturområde, der ligger øst for Nedre Halleby Å. Der er gode partier med tør hede og surt overdrev, og der er udstrakte rørsumpe langs åen. Plejen af området er fin, og den foretages af Ornum Grundejerforening. Hele området indgår i Natura 2000 område nr. 157. Der er en enkelt National Rødlistet art, nemlig Plettet Kongepen, som er Næsten Truet (NT). Vigtigere endnu er det, at der er hele 57 positiv-arter, som fordeler sig jævnt mellem de tørre og våde naturtyper. Og når plantelivet er rigt, er dyre- og insektlivet som regel også rigt i det pågældende område.

TAK

Til Peter Jannerup, Kalundborg kommune, for levering af relevante kort.

Til Anne Marie Pedersen for info og kort.

Til Anne Bronée for værdifuld support.

Alle fotos HGC.

Evt. henvendelse: carstenbclausen@hotmail.dk

LITTERATUR

Hartvig, Per 2015: Atlas Flora Danica. – Gyldendal.

Jørgensen, Henrik og Flemming Rune 2019: Træer og buske i Danmark. – Gyldendal.

Leth, Peter 2006: Status for Vestsjællands Flora 2006. På Dansk Botanisk Forenings hjemmeside.

Mossberg, Bo og Lennart Stenberg 2020: Nordens Flora. – Gyldendal. Oversat til dansk og bearbejdet af Jon Feilberg.

Rødliste 2019: Den danske Rødliste. - AU Ecoscience.

Skov- og Naturstyrelsen 2000: Danske naturtyper i det europæiske NATURA 2000 netværk. – Miljø- og Energiministeriet, Skov- og Naturstyrelsen.

Floraliste mv..

Aften-Pragtstjerne
Ager-Padderok
Ager-Snerle
Ager-Svinemælk
Ager-Tidsel
Ager-Vejbred
Alm. Agermåne
Alm. Bjørneklo
Alm. Engelsød
Alm. Fredløs
Alm. Fuglegræs
Alm. Gyldenris
Alm. Gåsemad
Alm. Hulsøvø
Alm. Hundegræs
Alm. Hvene
Alm. Kvik
Alm. Hønsetarm
Alm. Knopurt
Alm. Kongepen
Alm. Kællingetand
Alm. Markarve
Alm. Mjødurt
Alm. Pimpinelle
Alm. Rajgræs
Alm. Rapgræs
Alm. Rødknæ
Alm. Røllike
Alm. Skjolddrager
Alm. Star
Alm. Svinemælk
Alm. Syre
Alm. Torskemund
Angelik
Bakke-Forglemmigej
Bakketidsel
Bidende Ranunkel
Bitter Bakkestjerne
Blæresmælde
Blød Hejre
Blød Storkenæb
Blåmunke
Bredbladet Mangeløv
Bugtet Kløver
Burre-Snerre
Butbladet Skræppe
Bølget Bunke
Canadisk Bakkestjerne
Dag-Pragtstjerne
Djævelsbid
Draphavre

Dunet Dueurt
Dusk-Fredløs
Dusk-Syre
Eng-Forglemmigej
Eng-Havre
Eng-Kabbeleje
Engkarse
Eng-Rapgræs
Eng-Rottehale
Eng-Rævehale
Enårig Rapgræs
Feber-Nellikerod
Festgræs
Fiksernelle
Finbladet Rødknæ
Fin Kløver
Flipkrave
Fløjlgræs
Foder-Spergel
Foder-Vikke
Frøbid
Følfo
Gederams
Glat Dueurt
Glat Sumpstrå
Glat Vejbred
Græsbladet
Fladstjerne
Gråbynke
Gul Fladbælg
Gul Frøstjerne
Gul Iris
Gul Kløver
Gul Snerre
Gærde-Snerle
Gærde-Valmue
Gåsepotentil
Hare-Kløver
Haremad
Hare-Star
Harril
Hedelyng
Hjortetrøst
Horse-Tidsel
Humble-Sneglebælg
Hunde-Viol
Hvid Kløver
Hvidmelet Gåsefod
Hyrdetaske
Håret Frytle
Håret Høgeurt
Håret Star
Jordbær-Kløver

Kantet Perikon
Kattehale
Klæbrig Brandbæger
Knold-Ranunkel
Knop-Siv
Knæbøjet Rævehale
Korsknap
Kost-Fuglemælk
Krybende Baldrian
Krybende Potentil
Kryb-Hvene
Kruset Skræppe
Kæmpe-Bjørneklo
Kær-Fladbælg
Kær-Fladstjerne
Kær-Galtetand
Kær-Ranunkel
Kær-Snerre
Kær-Star
Kær-Svinemælk
Kær-Tidsel
Kål-Tidsel
Lancet-Vejbred
Liden Andemad
Liden Klokke
Liden Singrøn
Lyse-Siv
Mangeblomstret Frytle
Mark-Frytle
Mark-Krageklo
Marts-Viol
Mellembrodt Star
Merian
Mose-Bunke
Muse-Vikke
Mælkebøtte sp.
Nyse-Røllike
Pastinak
Pengebladet Fredløs
Plettet Kongepen
Prikbladet Perikon
Pyrenæisk Storkenæb
Påskelilje
Rejnfan
Revling
Roset -Springklap
Russisk Skilla
Ru Svinemælk
Rødkløver
Rød Svingel
Rørgræs
Sand-Star
Sildig Gyldenris

Skovarve
Skov-Brandbæger
Skov-Hullæbe
Skov-Løg
Skov-Salat
Skov-Skræppe
Skvalderkål
Smalbladet Høgeurt
Smalbladet Vikke
Småkronet Gedeskæg
Snerle-Pileurt
Stilk-Mælde
Stinkende Storkenæb
Stor Fladstjerne
Stor Nælde
Stor Skjaller
Strand-Engelskgræs
Strand-Kogleaks
Strand-Kvan
Strand-Mælde
Strand-Svingel
Sump-Kællingetand
Sump-Snerre
Svine-Mælde
Sværttevæld
Sylt-Star
Sæbeurt
Tagrør
Tidlig Dværgbunke
Tigger- Ranunkel
Tofrøet Vikke
Toradet Star
Tormentil
Trævlekrone
Tusindfryd
Vand-Mynte
Vandnavle
Vand-Pileurt
Vand-Skræppe
Vej-Engelskgræs
Vellugtende Gulaks
Vedbend Ærenpris
Vild Gulerod
Vild Kørvel
Vorterod
Vår-Gæslingeblomst

Træer/buske

Ahorn
Alm. Gedeblad
Alm. Hylde
Alm. Hæg
Alm. Røn
Alm. Snebær
Balsam-Poppel
Bjerg-Fyr
Brombær sp.
Bævreasp
Bånd-Pil
Dun-Birk
Engriflet Hvidtjørn
Fliget Brombær
Glat Hunderose
Grå-Pil
Grå-Poppel
Guld-Pil
Gyvel
Hassel
Have-Ribs
Havtorn
Hindbær
Humle
Hvid Gran
Korbær
Kristtorn
Krybende Pil
Kræge
Landevejs-Poppel
Mirabel
Nordmannsgran
Rynket Rose, også hvid
Rød-El
Rød-Gran
Selje-Røn
Skov-Fyr
Slåen
Stilk-Eg
Stikkelsbær
Sølv-Poppel
Vedbend
Vinter-Eg
Vorte-Birk
Øret Pil
Østrigsk Fyr

Fugle

Blishøne
Bogfinke
Fasan
Gransanger
Græshoppesanger
Gråand
Gråkrage
Gulspurv
Gærdesmutte
Gøg
Musvit
Ringdue
Rørsanger
Råge
Sangdrossel
Sivsanger
Skægmejse
Solsort
Sortmejse
Spurvehøg
Spætmejse
Trane

Sommerfugle

Admiral
Alm. Blåfugl
Dagpåfugleøje
Græsrandoje
Grønåret
Kålsommerfugl
Lille Kålsommerfugl
Markperlemor-
sommerfugl (?)
Nældens Takvinge
Okkergul pletvinge
Okkergul Randøje
Sortmåler
Stor Kålsommerfugl

Andet

Blåbåndet Pragt-
Vandnymfe
Grøn Frø
Hare
Kronstyr
Muldvarp (skud)
Rensdyrlav
Rådyr
Snog
Stor Sabelhveps
Vortebider

Figur 8. Den Hvide Bro over Nedre Halleby Å.